K31/21 F. Vilakazi

186

1-10x

2b

Swazi agriculture methods labour and rainmaking -

pp. 1-10

indexed

1/10

186 (4)

K13/21

call 2.7 PF 4/3

~~Ukutima kwamaSwazi~~

amaSwazi awafani noZulu

yini obelimi amakhosi

kazi amadoda alibale impi

bekulungwa ngawo amaqgo

ezandla. Ebaziwa abalufuna

K13/21

26/10/39

IN DUPLIKAAT

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

le athengwe ngezimbuzi
nangezi nkomo zokulobola.
Uma kuzoyo lunywa umnum-
zane uzotshena izingane zakhe
ekhaya ukuthi kusasa siyo
lima kwa bani esho inkosi
kazi yakhe. Zonke izingane zizo
lungisa amageja azo izintombi
nezinsizwa kanye amakhosika
zi. Naye umnumzane uzoba
khona nyena phela odhlu-
yela imbewu. Kwaku ngewona
amasimu angaka ngawana
mhlanjena. Kwakuba izifa
na njena. Kungalinywa kakhulu
futhi kubekwe ukuthi imbe
wu ishonile yini izinyoni uku
ze zingayi gubi. Umnumzane use
zobuyisaka naloo umnaseku
phelile. Lungenazo izingane
uzophumma wonke umuzi wakh
e uyolima.

iLima

Ukulima ngelima

Ilima into elaku yasuka
naloophansi abantu, kugale
kwenziwe amakhele bese ku

gaywa sekwenziwa bona u
tshwala. Sekuzomenywa aba
ntu abazohlakulu noma aba
zolima. Ilima lingena ekuse
ni liphume emvakwa madi
nne bese kuyophuzwa utshwa
la ekhaya lomnumzane. Inkosi
yona ithuma izinceku zayo
zibike yonke imizi ukuthi ifu
na ukusizwa ilinyelwe. Izinsi
zwa sezizophuma nama geja
ago ziphamele inkosi. kuyazi
wa ke ukuthi utshwala abu
pheli emzini wenkosi nenya
ma. Isizozi bonga inkosi no
ma ngabe utshwala uma i
nyama ingekho. mahlaumbe
ngako kokubili utshwala
nenyama. Sezithi uma sezesu
thi zibonge sezihamba. Indu
ku ezimbili zazinga phatwa
uma kuyiwa kohlakula futh
li emuzi wenkosi kwaku nga
ngenwa nazo ngaphandle uma
kuyiwa enqineni nasempini noma
akhe izinsizwa uma ziyoshela

186 Uma izulu libalele. Ama-
doda azomemana wonke yileyo
nayileyo ikhiphe inkabi be-
kupiwa inkosini kocelwa izu-
la. Lekuzosuka amantomba-
zane ayokwelusa lezo zinkabi
ashintshane kuze kuphele
izinsuku zokufukama kwe-
nkosi. Ifukama amasonto
amathathu. Ukufukama
yiloku ayaphumeli phandle
kwendlu yayo yokufukama.
Kuleyo ndlu kukhona igu-
la ilalinjiwa lelashiwa um-
pela kuthi maligokuna liju-
luke bese kuyagiwa inkulu
namhlanjena lizokuna phan-
mhlanjena inkosi yase Ma-
tiwane Umbekwa isakwenza
loko. Kodwa manjena sebe-
khipha imali esikhundleni
sezinkabi. Noma lishaya a-
matshe kwakuyiwa enkosini
uyofukama ifinye nama
Yindo emamnimini wonke
kungazali nayodwa imvimu

Sekuphumuma amantombazane ahambe eula azungeza amasimu onke. Ukuvimbela amabele angadliwa izinyoni lokoke kunezinyanga zako ziyathengwa ngemali. nagokuthi zipiwa kuzilwe kungadliwa kuniwe kuze kuphele lezo zinsuku lezishilo. Futhi kungagezwa noma ubuso noma umzimba. zonake zinikwa ahlelemi umuntu emunye [redacted]
yehliphanga leyo mali [redacted]
khulula amafundo ensimini yakhe kese izinyoni ziwa geda wonke amabele akhe lowo. Kusengiwa nana kuhlanjena loko. Into njena uma sekuze lengiwa kuphuma inyanga iyocela ukuze abathakathi bangakwazi ukuze bulala insimu leyo kuthatwe nomhlabathi wayo kuyo kwelashwa ngawo leyo nsimu. uma ukuthi ucamela kuleyo nsimu uzogula impela nanamuhla kusekhona

various customs etc.

noma sekuyo hlakulwa
kuya lungiswa kuqala ukhu-
ze amakhosi-kazi aqine angu-
shesha ukuwa noma bewa
bulele emasimini. Ukudla
umasekuyo dliwa umase-
ku vuthiwe emasimini ni kuble-
we izikwebu lezo kuyiwe na-
zo enkosini. Inkosi izobaso-
lela bonke bakuleso sigodi
ukuba bakudle ukwendla
lezo zikwebu azibuyi ezenko-
si zona. Okhe umbila noma
amathanga angayanga ngo-
ukhulu uyahlanyelliswa i-
nkosi. Umase kuzovunwa ku-
yabikwa futhi enkosini noma
kulindelwe yona kuqala
ukuba ivume. ngaphambi
kokuba kudliwe lo ko kuse
kuzokwe lashwa ukuze ku
ngabulali abantu izisowe-
nkungi umsebenzi wenzi ny-
anga zazi yithola kakhulu
imali izinyanga kwa kuyiso
na zihlaka mphli zegwe.

Lesi senzo sokucela umou-
la kwa ku celwa ku nogobo-
cwana.
Ukuzila: Uma kufiwe aku-
hlakulwa. yingako kwaze kwa
vela lesiga ukuthi udlala
nge geja kuziliwe. akuwelle ke
le noma ungali phakamisa
noma wenzani noma umba-
iwagodi noma yini. Umafuthi
izulu lishaye amatshe aku-
linywa futhi akuhlakulwa
ukungahlakulwa kwenziwe
la ngoba phela izinhliziyo
lzabo bonke ziseke zibuhlu-
ngu ngokambileyo. zimufisela
umphumelelo lapho eya kho-
na. Noma uthandayo noma
kunga cwmile kanjalo. no kucu-
lwa / akuwulwa kuya kha-
lwa kuphela kuthandayo e
kuculwe amaculo esonto ku-
phela. kuba wonauku olu-
bi impela ngaleyo mini. Uze
umuntu ofile ambelwe phans-
i ikande kuculwe noma kuhla-
kulwe.

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

Okubanga izulu ukuba lishaye. Ngesinye isikhathi abantwana bakha izinto ezihlaza ngenkathi enga fanele bese liyashaya izulu. Izinto ezingafanele ukukhiwa. Umhlahla, umusingizane, mkhonfe, nokugenda ekhaya, nokudlala ibola ekhaya, nokuthukusa izinwele edune nekhaya. Ukuthukusa izinwele edunye nekhaya kubanga nezulu ukuba lidumne kakhulu impela. Phoke izingane zeyengantshelwa kuloko okunjalo emakhaya.

Abadala nabo abanye live ukukha okuluhlaza emasimini nokushana babuleke ekhaya. Indlu yomuntu osewashona ayifuzwa ngesikhathi sasehlobo ngoba nako kubanga izulu ukuze lishaye. Phoke umuntu uma exinekhile uya ezinyangeni zelapha kufala kande ayisuso

Ongakwenzanga loko une-
caca elikhulu nase nkon-
ni. Uyahlawu liswa impela
mbila Umbila uma usuvuniwe
awukhunzulwa uye ubekwe ezi-
ngolobaneni. Izingolobane a-
maxiba amancane alungiselwe
lowo msebenzi wokufaka u-
mbila phakathi. Uma uzogaywa
kukhishwe izikhwebu zihulu-
lwe. Amahleza ayengalahlwa
ngoba yiwona kwakuphekwa
ngawo. Enzansi izitsha ezinku-
lu. Owenhlwanyelo umbila
wawu bekwa phezulu ukhethe
komunye ulengiswe ngama-
khasi awo. Wawo wawuhlu-
lulwa uma sekuzohlwanyelwa
nefe amazela ayo ayephi-
nyekwa phezulu aze abulwe
ngomuku lolo. Kwakuthi noma
umuntu efuna ukudla utshwa-
le umuntu athathe zona i-
zikwebu azicwilise. Namabele
ayeboshwa amabele abeke-
lwe kahle. Uma umuntu

efuna ukugaya awabule
wona lawo ngamabele. Aba
nye bayawa bula amabele
bese bewa mbela ~~umbele~~
phansi ukuze angona ka
amabele. Umgodi umbiwa
kahle usindwe futhi uvale
we zonke izimbobo ukuze a
mabele angonakali anethe
Amabele anakele anuke
akhuntile enza ukudla o
kummandi okuthiwa isa
ngcobe.

Indawo yemigodi (pits) ibasezi
bayeni ukuze inganethwa ma
sishane ngoba umnguba
awushesh ukugenela wona
abulwa izinsizwa zenzelwe u
tshwala. Amakhosikazi wona
awelle enamantombazane. Ku
thi amakhosikazi uma ese
lile anikwe amakhaba
awo wonke. Owaye kade e
vunisa uthola isaka noma
usakazane. Kuye kuphekwa
izinkobe zawo amabele adle a
makhosikazi. End S.186

Typed 6/7/39

END 186

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.